

HARMATH ARTEMISZ

AMI ÖSSZEKÖTI A SZAKMAI BERKEKET

Beszélgetés a kortárs gyermekkultúra intézményesülésének lehetőségeiről

Tulajdonképpen az ismeretterjesztés volt a cél, aminek két fő oszlopa a minőségi kortárs irodalom és az olvasásra nevelés mint nagyobb átfogó terv. És hát a minőségi kortárs irodalomba beletartozik annak a kritikája is.

■ – *Mindennek van egy története, annak is, hogy hogyan válik valaki a gyermekkultúra kutatójává és szervezőjévé – kezdjük ezzel! Amikor megismertem a munkáidat, te a kortárs költészet kritikus voltál, valamint Weöres Sándor monográfusa. Hogyan vezetett innen az út a gyerekirodalom felé, a gyerekkultúrával való professzionális foglalkozáshoz?*

– Ahogy sokaknál, nálam is a gyerekek születésével vált felkiáltójelessé az, hogy milyen minőségű az, amit közösen olvasunk: amit felolvasunk, vagy amit a gyerek a kezébe vesz. Úgyhogy a fókusz újra a gyerekirodalomra tevődött, mert nyilván egyszer már gyerekkoromban is fontos volt, hogy mit veszek a kezembe, és utólag azt kell mondanom, hogy nagyon kiváló avantgárd műveket lapozgattam, illetve olyan szuper, korszerű kiadványokat, mint a *Peti*, *Ida és Picuri*, ami ugye a nemi felvilágosítást végezte el félig-meddig a szüleim helyett, vagy *A se-hány éves kislány*, ami a születésnek a csodájáról beszélt. Ezek ismeretterjesztő könyvek, de olyan jó minőségben vagy olyan művészi kivitelben születtek meg, hogy mély nyomot hagytak bennem. Tandori Dezsőnek a *Medvék minden mennyiségben* című kötetei ugyanígy, vagy azoknak az illusztrációi. A *János vitéztől* Weöresen Sándoron át Lázár Ervinig és Tamkó Sirató Károlyig vezetett az út. Tehát ezek a hangzásélmények beégnek a gyerekekbe, ahogyan a látvány, vagy akár a papírminőség is, a tipográfia, a szövegelrendezés, és akkor van honnan indul-

ni, és van, amit keresni, amikor ma gondolkodunk kortárs minőségi illusztrációkról vagy szövegekről.

– *Előbb blogoltál a gyermekirodalmi témákban, és utána jött az, hogy egyre intézményesebb formát öltött az, amit a területen végeztél, jól emlékszem?*

– Igen. Amikor megbeszéltem magammal, hogy mi az, amit a legjobban szeretnék csinálni, amiben a legboldogabbnak érzem magam, mert úgy érzem, hogy érték is hozzá, meg jól is esik csinálni, akkor az körvonalazódott, hogy szeretnék a gyerekeknek is, a szülőknek is jó irodalmat közvetíteni, ajánlani, elemezni, eljuttatni hozzájuk mindennek az értékeit. A művészet, a költészet élvezetét. Kerestem ehhez az intézményesített formákat. Először létrehoztam a blogot, amelyet említettél, annak a rovatait – nagyon sokat foglalkoztam vele, a vizuális megjelenésével is. Jártam női vállalkozói csoportba is, de aztán rájöttem, hogy nem vagyok profitorientált. Úgyhogy azt, amit a főiskolán (KRE TFK) vagy az egyetemen (KRE BTK) tanítottam, nem tudtam aprópénzre váltani – hogy hogyan is árazzam be azt a tudást, tevékenységet, amit végzek.

Egy darabig konkrétan még nem fogalmazódott meg, hogy az állami intézményrendszerben keressek helyet ezen a területen, bár korábban középiskolában vagy főiskolán tanítottam teljes állásban, és ekkor a Károli gyerekirodalmi továbbképzésén voltam óraadó. Próbálkoztam ezen a rendszeren kívül, tehát például különböző magazinokhoz ajánlottam a rovatomat, ami a gyerekirodalommal foglalkozott volna. Érdekes, hogy ez később teljesült is, tehát amikor már intézményesült az, amivel foglalkozom, utána megkerestek, hogy csináljak magazinrovatot. A *Magyar Hangban* volt például két évig szabad terepünk, oda is írtunk az Ifjúsági és Gyerekirodalmi Centrummal gyerekirodalmi kritikákat Wekerle Szabolcs szerkesztésében. Az akkori *Népszavától* is érkezett felkérés, illetve női magazinoktól. Igazság szerint én a blogolás idején először női magazinoknál próbálkoztam, az anyukákat akartam megszólítani, de a szerkesztők túl sok minden mást kértek túl kevés pénzért, tehát látszott, hogy ebből nem lehet felépíteni azt, amit hosszabb távon művelni szeretnék.

– *Rendben, már az eddigiek során is látszott, hogy nem tudjuk kikerülni, hogy ne emlegessük az IGYIC-et, az Ifjúsági és Gyerekirodalmi Centrumot, amelynek az alapítója vagy. Nyilván volt egy terv, hogy ez milyen lesz, és mi lesz a struktúrája. Beszéljünk kicsit erről a tervről is, mert maga a megvalósulás, ha jól tudom, azért nem százszázalékosan az lett, ami a tervben szerepelt.*

– Az eredeti terv ugye egybevágott a Petőfi Irodalmi Múzeum főigazgatójának, Demeter Szilárdnak az ötletével és tervével. Én erről egyébként az újságban olvastam, és egy szakmai meghallgatás alkalmával elmondtam, hol vannak a nagy hiányok szerintem a magyar gyerekirodalmi nevelésben például. Korábban a Magyar Tudományos Akadémián voltam ugyanis meghívott, ahol az óvoda és iskola közötti átmenet, illetve a kortárs irodalom kapcsolatáról tartottam egy át-fogó előadást, illetve volt egy közös adatcserénk, beszélgetésünk a logopédusokkal, pedagógusokkal, hogy hol is tart a magyar óvodás, amikor iskolába megy. Ebből készült egy esettanulmányom az addigi kutatásaimból, illetve tapasztalataimból, és ennek alapján születtek meg aztán az IGYIC feladatainak körvonalázására szóló felkérés után a projektek. Olyan intézményt láttam magam előtt, amelyik összefogja a gyerekirodalmi témákat és szervezeteket a bécsi Institut für Jugendliteratur mintájára. Az Ifjúsági és Gyerekirodalmi Centrum sokféle szervezési feladatot vállalt és vállal amellet, hogy a magyar gyermekirodalmi kritikát segítő intézménynek képzeltük el. Az intézményesülésnek az a része, hogy

különállóak legyünk, különálló épülettel, nem sikerült. Elkezdtük a munkát, és menet közben fölénk épült egy nagy mamutszervezet, először Petőfi Irodalmi Ügynökségként, amelynek aztán Petőfi Kulturális Ügynökség lett a neve. Ennek a rendszernek a mindenféle követelményével és meghatározottságával működtünk folyamatos változásban, egy ideig az intézménynek egy igazgatósága voltunk, most pedig programvezető vagyok. Négy és fél év alatt így is mintegy húsz mintaprojektet valósítottunk meg a PKÜ-ben az azóta akkreditált Vadracac kortárs irodalmi pedagógus továbbképzéstől a kortárs költészeti antológiakiadásáig, a „Jön az író” író-olvasó találkozótól a Csimborasszó megzenésített kortárs gyerekverseken és a Meseterasz videósorozaton át a családi programként funkcionáló Zenés Olvasósarokig vagy a Kötve hiszem kritikai podcastokig. Dolgoztunk több egyetem és főiskola pedagógusképzésével, a Hubbyval, a Gyerekirodalmi Intézettel, a Magyarartanárok Egyesületével, a Gyerekirodalmi Intézettel, a Magyar Olvasástársasággal, meghívtak voltunk a külképviseleti Liszt Intézetekben és neveléstudományi, valamint irodalomtudományi konferenciákon, fesztiválokon, s még sorolhatnám.

A projektjeinket igyekeztem mindig legalább két célközönséget összekapcsolva létrehozni, és ez sikerült: például az egyetemi képzést és a középiskolai képzést összekapcsolni, vagy a szülőket és a középiskolai képzést, ezt a logikát követtük. Egy másik cél volt az, hogy a különböző médiumok egymásra mutassanak, ez is teljesült: a különböző csatornák, amelyekkel az üzenetet közvetítjük, egymásba érnek. Tulajdonképpen az ismeretterjesztés volt a cél, aminek két fő oszlopa a minőségi kortárs irodalom és az olvasásra nevelés mint nagyobb átfogó terv. És hát a minőségi kortárs irodalomba beletartozik annak a kritikája is. Így hoztuk létre legfőbb és folyamatos fórumunkat 2020-ban, a *MeseCentrumot*, amihez Both Gabit választottam főszerkesztőnek a pályázók közül, és ő csodálatosan és rendkívüli munkabírással és gondossággal, a szerzők iránti odafigyeléssel vitte három és fél éven keresztül ezt a magazint. Több mint 1500 cikkünk született ez alatt az idő alatt. Nyilván a magazinnak az írókőre fokozatosan alakult ki, mindenki megmozgatta a maga kapcsolatait, és azt láttuk, hogy a kezdeti tapogatózás vagy gyanakvás után nagyon szívesen küldte mindenki az írásait, hiszen bebizonyosodott, hogy ez egy tisztán szakmai fórum. Én szeretem és élvezem, és a mai napig hiányolom is kissé a szigorú kritikát, ahogyan a gyerekirodalom-elmélet jelenlétét is a köztudatban. Megalapítottuk hát Kérchy Anna szerkesztésében a tanulmány és esszé rovatot a *MeseCentrumon*, ami sokkal népszerűbb lett, mint amire számítottunk. Egyetemi, főiskolai kollégáim jelezték, hogy kötelező irodalomként szerepelnek a *MeseCentrum* cikkei Budapeستől Szegedig, Miskolctól Pécsig. Azonban a társadalmi-kulturális környezet, mondhatnék korszellemet vagy kultúrpolitikát is, éppen most nem ennek, hanem inkább az élményszerűségnek kedvez. Ezt nem is bánom, ha nem kell az egyiket a másikkal szembeállítani. A most futó Zenés Olvasósarok projektben például jól megfér a kettő.

– *Beszéltél a pillérekről, amelyek az alapot jelentették. Vajon ezt tovább lehet-e még bontani, hogy az egyes pillérekben belül, tehát mondjuk a szülőkhöz való eljutásban, az oktatókhoz való eljutásban, a gyerekekhez való eljutásban, hogy működtek ezek a gyakorlatok?*

– Ezek inkább projektenként látszanak. Tehát a *MeseCentrumról* azt lehet elmondani, hogy van egy nagyon stabil olvasóbázisa, ami elég szélesnek számít az online szakmai magazinok mezőnyében, és úgy tűnik, hogy megbízható kiindu-

lási pont a tájékozódásban főleg a szakmabeliek számára, a szakmát a legtágabban értve: tehát a tanártól a gyerekirodalmáron át az illusztrátorig, a szerzőkig és a könyves szakma egyéb képviselőiig. Nyilván a kiadók is örülnek, hogy foglalkozunk a kiadványaikkal, de ezt sikerült mindig úgy megvalósítani, hogy tényleg a szerzőinket, illetve bennünket érdeklő kiadványok kerültek aztán a rovatokba, azokkal foglalkoztunk. A MeseCentrum ilyen módon összeköti a szakmai berkeket. Ezt most a kollégáim próbálják szélesíteni, tehát a szülők irányába jobban elmozdítani a magazint: hogy minél több szülő találjon rá, mert amerre jártuk az országot a nagyon sokféle programunkkal, újra és újra azt tapasztaltuk, hogy mind a szülők, mind a tanárok nagyon örültek annak, hogy létezik egy ilyen oldal, ahol ők akár korosztályosan, akár téma szerint, akár konkrét adatot keresve megtalálhatják a hiteles információkat. Kiváló keresője van a magazinnak, úgy-hogy bármit meg lehet találni. A februárban élesülő fejlesztések után pedig reméljük, hogy a korosztályra is még pontosabban lehet keresni.

Az IGYIC úgy épült föl, hogy felnőtteken keresztül, tehát közvetítőkön keresztül jussunk el a gyerekekhez. Mindegyik projektünk ilyen volt sokáig, kivéve a Jön az író programot, ott közvetlenül találkoztak a szerzők a gyerekekkel. Ez számunkra egy nagyon feltöltő kezdeményezés volt, hiszen ott az ember szemtől szemben van a gyerekekkel, és mindig az élményszerűsége van a hangsúly, a közvetlen hatáson és a visszajelzésen. Személyesen én azért is szeretem, mert akkor az ember közvetlenebbül látja a könyvek, a szövegek sikerét – hogy mi az, ami működik vagy nem működik. A könyvek kapcsán is nagyon jó, fontos visszajelzés, hogy amiről én esetleg irodalomszakmailag azt gondolom, hogy szép, és nagyon jól megállja a helyét, az neveléstani-pedagógiai keretben mennyire működőképes, mennyire tudjuk gyerekközönség előtt kívánatosá tenni. Nagyon sok közvetlen visszajelzésünk volt az iskolákban, óvodákban, gyerekfesztiválokon, amiket hasznosítani tudtunk a programok során.

Most újra gyerekközönség előtt dolgozom, mert éppen zajlik egy a Közművelődési Minisztérium által finanszírozott országjáró mintaprogram, ennek során 19 kistélepülésre látogatunk el gyerekműsorral és a hozzá tartozó Olvasósarok elnevezésű személyes könyvajánlóval, amit a szülőknek és a pedagógusoknak hirdetek meg, és a saját válogatásomat viszem – a kedvenc versesköteteimet, antológiáimat, mesekönyveimet.

– *Az ajánlókhoz nyilván szükségszerűen követed, ami a kortárs irodalomban zajlik. Érz-e olyan elmozdulást magában az irodalomban, illetve a könyves szakmában, amely a gyerekirodalomról való beszéd és intézményesülés innovációival párhuzamosan zajlik? Magában az irodalomban milyen folyamatok zajlanak ilyen szempontból?*

– Lassabb változásokat látok, viszont pont az elmúlt egy évben megnyugtatóan harmonikus és kompakt fejleményeket észleltem, igazi gyerekszövegek születtek. Két dolgot emelnék ki. Az egyik az a fajta szabadság, amit mondjuk Varó Dánielnek a verses meseregénye, a *Túl a Maszat-hegyen 2.* közvetít, ez egy nyelvi szabadság, és a nyelvi szabadságon keresztül nyilván egy általánosabb szabadságot élhet meg az, aki ebbe a játékba bevonódik. A család bármelyik tagja egyébként, mert ez a könyv a családi irodalomhoz tartozik. Ezt azért üdvözölöm, mert a nyelvi eltérülés, a rím vezette fantázia és cselekményvezetés nagyon erős ebben a könyvben. Tehát nem aszerint történik valami, hogy mi lenne logikus, hanem mint Alízzal Csodaországban, abszurd események történnek Muhi Andris főhőssel is – akár mondjuk egy rímhelyzet miatt is. Egy odaillő felelőrim

miatt térül el a történet. Erre mondjuk, hogy ez a nyelv performatív ereje. És ezt Varró, de Harcos Bálint vagy Keresztesi József, Turczi István is remekül kamatoztatja. Én ezt nagyon felszabadítónak érzem, tehát azt, hogy nem aszerint beszélünk a gyerekekhez, hogy mit kell mondani, vagy mire van szüksége, vagy mi az a téma, amivel meg kell őt feltétlenül ismertetnünk. Vagy hogy mi az, amiről ugyan nem szabad beszélni, de most már mi beszélünk, még az elhallgattatottak helyett is. Tehát ezek a tematikus kijelölések, programszövegek vagy az előírányzott módok, ahogyan beszélni lehet a gyerekekhez – túlzásokhoz, túl direkt megközelítésekhez vezetnek. A művészet nem ilyen direktívákból szokott születni.

– *Irányregény, Tendenzliteratur, ezek voltak a régi terminusok erre – ilyesmire gondolsz?*

– Igen, ez a didaxis most is jellemző bizonyos értelemben, még ha olykor más előjellel is, mondjuk akár a szabadság nevében vagy a sokszínűség jegyében. Néha ugyanezt érzem például az olvasást segítő, iskolába kísérő könyveken vagy a kiskamaszoknak szóló regényeken, mint annak idején a jó kisdobosról szóló történetekben.

– *Két dolgot akartál kiemelni a kortárs irodalom kapcsán, mi lenne a másik fejlemény?*

– A másik dolog a magyar népmeséknek a reneszánsza, de új köntösben, tehát a magyar népmesehagyomány megújítása, továbbgondolása különböző utakon. A kortárs, népmeséből táplálkozó új műmesék gyűjteményei most megsza- porodtak, és nagyon izgalmas vállalásokat lehet látni, amelyek a gyerekek körében is kedveltek. Nagyon szeretjük mi is esténként olvasgatni Zalka Csenge Virág kötetét. Bajzátth Mária válogatásai is remekül sikerültek, ott egy kiadói-szerkesztői össz munkának köszönhetően gyönyörű, ismeretterjesztő könyvtárgyak születtek. Felvillanyozó és izgalmas az, hogy milyen új irányok rajzolódnak ki ebben a viszonylag tág műfajban. Tehát azt mondanám, hogy ez az új népmese.

Zalán Tibor nevét említeném még, aki igazi szépírói nagyösszegzést tett elénk: negyven királylányról szóló mesegyűjteményét, a *Királylányok nagykönyvét*. Ezek is afféle irodalmi népmesék, mivel szerzőjük adott, de egyébként nagyon sokat építenek a reneszánsz kori vagy még régebbi eredetű népmeséinkre.

Van egy harmadik tendencia is, ami ahhoz csatlakozik, amit először mondtam, az pedig a verses meseregényé. A magyar gyerekirodalom képviselőjeként Lipcsében is erről beszéltem egy nemzetközi konferencián. Vagyis arról, hogy látok egy ilyen tendenciát, és most már szépen kirajzolódik, hogy amióta a *Túl a Maszat-hegyen* első kötete megszületett, azóta komoly szerzők vidám tollából egyre többször születik verses meseregény. Régebben, a modernségben is volt egy ilyen hullám, Nemes Nagy Ágnes vagy Pilinszky János is írt ilyen verses meséket. De ezek a művek most sokkal célzottabban a gyerekekhez, a mai gyerekek ízléséhez igazodnak, a nyelvi leleményeikben és szókészletükben, humorukban feltétlenül. Nem említettem Gáti Istvánnak a gyerekekhez könnyen odataláló verses meseregényeit, és most újabban született Anyegin-strófában M. Kácsor Zoltánnak egy opusza, *A tolvaj ajándéka*, ami viszont nagyobb gyerekeknek való, igazi filozoknak.

– *Még két dolgot mindenképp szeretnék érinteni. Kicsit a médiumokról, a csatornákról, meg egyáltalán a közösségi létezési formákról is beszéljünk, hogy te hogy látod, a gyerekeknek a viszonya az online csatornákhöz, a videóformátumokhoz segítheti az olvasást, vagy nagyon másféle habitusokat fejleszt? Máshol vannak a gyerekek az olvasáshoz, és a mondjuk videós formátu-*

mokhoz való alkalmazkodás lehetőségei? Te hová helyezkedsz ebben a kérdésben, mik a tapasztalataid?

– Azt látom, hogy a felnőttekhez nagyon jól odatalál a videós tartalom vagy a podcast. Én magam is élek ezzel az eszközzel vagy médiummal, akár a vacsorafőzésnél is primán hallgathatóak. A videókat meg a tanárok azért szeretik, mert általuk kompakt módon készen van mondjuk egy háttéranyag a számukra. Egyébként egyre inkább szeretnének olyan anyagokat használni, amelyek már nem is háttéranyagok, hanem olyan kész termékek, amelyeket közvetlenül az órára is bevihetnek és lejátszhatnak a diákoknak. Egyszerűen időspórlásról is szó van, mert nagyon-nagyon kevés idejük marad a mélyebb készülésre. Ilyen prezentációkat érdemes volna vizuálisan és tartalmában, felépítésében is jó színvonalon kínálnia egy gyerekirodalmi szervezetnek. Mi egy kritikai videósorozatig jutottunk, ez a Meseterasz, amelyben rövid vázlat is megjelent kulcsfogalmakkal tanárok számára.

De a kérdésed a gyerekekre is vonatkozott. Ott nem hiszem, hogy állami intézményként tudnánk versenyezni a kínálattal. Tehát hogyha belépünk a gyerekpiacon, és ezt értsük úgy, hogy amit a gyerekeknek bárhol bárki kínál, a Playstationtól kezdve az ugrálóvárig, akkor ezen a piacon nem hiszem, hogy tudnék olyasmit felmutatni, amire azonnal lecsapnak. Ezt tehát máshonnan kell megközelíteni, és mi onnan közelítettük meg – nagyon sokat gondolkoztunk erről a kollégáimmal –, hogy egyrészt az óvodában érdemes elkezdni a betűvel, illetve a hangzó történettel való találkozást. Ez nem nagy találmány persze, de ha abból indulunk ki, hogy most jelenleg Magyarországon mit tudunk tenni, akkor azt mondom, hogy az óvodába kell vinni a jó mondókát, a kortárs mondókát, a hagyományos mondóka mellé, a kortárs verset a 40-50-70 évvel ezelőtti irodalom, poétika mellé, amit esetleg az óvopedagógusok még jobban ismernek, tehát velük érdemes megismertetni az újat, és rajtuk keresztül a gyerekekkel, vagy közvetlenül a gyerekekkel az óvodás csoportokban. Ehhez pedig szükség van egyrészt az óvónők edukációjára, amiről már beszéltünk, vagy amire annak idején a Vadlázac projektünk is felépült. A gyerekeknek pedig olyan médiumokat választunk, amelyek segítik a találkozást az irodalom képességével, tehát azzal, amit csak az irodalom tud művészeti ágként. Ezt akár zenével, akár drámával, dramatizálással, akár a vizualitással is fel lehet erősíteni. Úgyhogy amikor van egy találkozás, hogy elme gyünk a programunkkal egy faluba, akkor ott egy gyerekirodalmi interaktív műsort kapnak a gyerekek, és ez azt jelenti, hogy tényleg az elejétől a végéig bevonódnak, közösen szerepelnek az előadókkal, énekelnek, verset tapsolnak, táncolnak, mozognak, és utána pedig a szülőknek vagy pedig a pedagógusoknak tartok egy kis foglalkozást, ahol a könyvekkel közvetlenül megismerkedhetnek, beszélgetünk az olvasási szokásokról, estimese-tippekről, meg az óvodás környezetnek a szükségleteiről és lehetőségeiről.

– *Még egy utolsó kérdéskört nézzünk meg. Az egyik összetevő az, hogy a szülők egymásnak miként adják tovább, hogy mit érdemes olvasni – van ennek egy informális rétege. A kérdés az, hogy az informálisnak és a szakmainak, az intézményesnek van-e jelenleg átjárási lehetősége. A másik kérdés részben összefügg ezzel: hogy az olvasás (bár nem kifejezetten a gyerekkönyvolvasás) magányos tevékenység. De közösségi tevékenység is lehet. Ezek között – az olvasás magányos és közösségi jellege között – te találtál-e a magad számára valamilyen egyensúlyt?*

– Visszatérnék még egy pillanatra az előző kérdésedhez, ott az említett kistérségi programban lehet látni, hogy amit most divatos szóval élményszerűség-

nek nevezünk, meg összművészeti tevékenységnek nevezünk, az ugyanúgy összefogja a közösséget, mint ahogyan régen tette, és ugyanolyan korszerű és meglepésszerű és felemelő élmény, szórakoztató élmény, amikor a gyerekek az énekelt versekkel találkoznak, akár csak régen, amikor az igris vagy a jokulátor zengedezett. A dallamon, a hangszerrel támogatott ritmuson keresztül közvetlenül hat a kortárs szöveg, a gyerekek megtanulnak egy megzenésített verset, nyilván ismered ezt a műfajt, te is műveled gitárral a kezdedben. Végül is a dalköltészetből ered a költészet maga, nem csoda, ha visszafelé működik a médiumkapcsolás.

Amit a szülőknél érzékelek, az pedig a közvetlenség és a párbeszédszerűség igénye. Tehát ma sokkal inkább a beszélgetés, a párbeszéd talál utat, mint az *ex cathedra* kijelentések vagy a szakértői vélemények. Tehát hamarabb alakul ki egy beszélgetés a szülőkkal, mint hogy azt kérjék tőlem, hogy most akkor beszéljek mélyebben erről vagy arról a témáról. Egyébként is szerintem a világban az autoritásokkal kapcsolatban kialakult egy bizalmatlanság, és ezt érzékelem a szülői csoportokban is, vagy például a gyerekkönyves Facebook-csoportokban. Nekem van egy saját, hétezer fős magyar tanári csoportom, ott óravázlatokat, segédanyagokat cserélünk, de van olyan szülői csoport, ami a gyerekkönyvekről és az olvasásról szól, és körülbelül 40 ezer tagot számlál. Ott tényleg mindenki egyenrangúként mondja a véleményét a gyerekkönyvekről. Mindenki szakértő. Ezt egyrészt nekem nehéz olvasnom, hiszen tényleg régóta és nagyon sok szempontból átgondoltan foglalkozom a témával, nagyon sok adatom és tapasztalatom is van, ami nem biztos, hogy mindenkinek rendelkezésre áll. Másfelől viszont azt diktálja most a világ, és úgy lehet kapcsolódni az ismeretlen szülőkhöz, hogy beszélgetést kezdeményezünk: tudtad-e, hogy van ilyen adat, vagy hogy én ezt és ezt a könyvet ajánlom. Tehát a személyes és konkrét ajánlatok működnek továbbra is. Éppen ezért építettem be az Olvasósarok programba is ezt a típusú találkozást: hogy a könyv fölött, a könyvet kézbe fogva beszélgetünk. És hogyha ő mondjuk, mivel először látjuk egymást, nem is mer kérdezni, vagy ott abban a szituációban nem mondja el a gondolatait, mégis van esélye, hogy rá tudok mutatni valamire egy könyvben, a kezébe tudom adni, én tudok hozzá kérdésekkel kapcsolódni, és onnantól már elindulhat egy beszélgetés.

Tőlem nagyon sokan kérdezik ismerőseim, mikor a jutalomkönyveket mennek vásárolni, vagy ajándékba szeretnének könyvet vinni, hogy én mit ajánlok, és tulajdonképpen ezt a privát tevékenységemet működtetem intézményes formában az Olvasósarok programban.

– *Ami engem foglalkoztat még ezenkívül, hogy a közösségi viselkedést, interakciót tanuljuk, keressük az interakciónak a formáját, hogy ez a közösségben hogy működjön. De mi kell ahhoz, hogy a magányban is működjön? Hogy ezt a gyakorlatot megszerezze egy gyerek vagy egy felnőtt: hogy egyedül hogy találunk el a könyvekhez?*

– Ez most nagyon nehezített terep. Egyszerűen az élettempó miatt tényleg azt kell mondanom, akármennyire is sokat cikkeznek erről, és emiatt közhely, de én is azt látom, hogy nagyon felpörgetett az életmódunk, és az olvasáshoz lelassulás szükséges. Azért kell reklámozni az olvasást, mert magát ezt a fajta tevékenységet: az elmélyülést, a kontemplációt, a lassúságot igénylő tevékenységeket is reklámozni kell. A *slow food*tól a *slow* szövegig. Ezt nem lehet megüszni, hogy ha föl akarunk valamit fogni, és el akarunk rajta gondolkodni. Azt a pár percet rá kell szánnunk. Ez manapság nagy dolognak tűnik – hogy oda tudjuk adni az életünkéből az időt ennek a fajta figyelemnek. Azért szerencsés a gyere-

kekhez előadással, produkcióval közelíteni, mert az rögvest megfogja őket, és az az élmény maradandó lehet. Utólag pedig keresni fogják ezt a fajta művészi élményt, és megtalálják. Ha nem is konkrétan mondjuk kortárs versekben, de akár valamilyen másik művészeti formában.

Ami pedig a magányos olvasói tevékenységet illeti, ez egy óriási téma, és attól függ, hogy milyen korosztályról beszélünk. Mi 0-tól 18 éves korig foglalkozunk elsősorban az irodalommal, és aztán persze kilencvenkilencig – fontos az *all-age* irodalom fogalma. Gyakran az történik a jó szövegekkel, hogy mindenkinek tetszik és mindenki jól szórakozik. Apuka, anyuka, óvó néni, kisgyerek, mint legutóbb Bócsán, Varró Dániel és Kardos György műsorán.

Vannak visszajelzéseink az eleve olvasó gyerekek és szülei köréből, ezekből azt tudjuk leszűrni, hogy elég jól működik a szelektációs képességünk korosztály, érdeklődési kör vagy minőség szerint.

De hogy aztán kinek hogyan épül be az olvasás úgy az életébe a projektek nyomán, hogy korábban még nem épült be, az nehezebb kérdés, erre nincs monitorunk. Erre én az Apa olvas projektet gondoltam ki megoldásként, lehetőségként, akár mozgalomként, amelyből később magányos olvasói tevékenység is lehet. Remélhetőleg idén tavasszal elindul ez a négy éve dédelgetett program. Ez azt célozza, hogy az apák is olvasni kezdjenek esténként a gyermekeiknek. Tudom, hogy sokan vannak az én környezetemben, akik olvasnak, de rengetegen nem, és ugye a többség nem. Ezzel a szokással pedig egy olyan változás következhet be a családi dinamikában, ami nagyon jótékony, mert a családi kapcsolatokra is remekül hathat. Bármilyen tevékenységből jó egy kicsit átvenni egy párkapcsolatban, kimozdítani a másikat, és átvenni tőle valamit. Ezenkívül pedig ismerjük azt a rengeteg jótékony hatást, amelyekről a felmérések szólnak, hogy mi mindenre hat a történetmondás, a felolvasás, és hogy akinek felolvasnak gyerekkorában, az sokkal nagyobb eséllyel válik maga is olvasóvá. És ugye a szövegértésen keresztül mindenfajta értelmi képességet igazán komolyan fejleszt a mese. Nemcsak a humán képességeket, de konkrétan az empátiát is, illetve a matematikai képességeket is, erről is beszélnek az olvasáskutatások.

Kérdezett Balázs Imre József

